

FIGYELŐ

A nevelés és a könyv. (Vita a Magyar Könyvtárosok Egyesületében)

A nevelésügy manapság a társadalmat élénken foglalkoztató kérdés, az 1970 szeptemberében megrendezésre került V. Nevelésügyi Kongresszusra az egész ország odafigyelt. A nevelés korszerűsítésének központi problémája, hogy az önálló ismeretszerzés készségével felvértezve bocsássuk ki a tanulókat az iskolából, ami korszerű iskolai könyvtárak nélkül vajmi nehezen valósítható meg, mint ahogyan a szépirodalom olvasásának személyiségkiteljesítő hatása sem érvényesülhet az erre való nevelés s az ezt szolgáló könyvtárak nélkül. Erre az alapelvre épülnek azok a tézisek, melyeket egy munkabizottság az V. Nevelésügyi Kongresszus és a III. Országos Könyvtáros Konferencia tanácskozásai számára készített, s melyeket április 21-én dr. MÁTRAI László akadémikus elnöklétével a Magyar Könyvtárosok Egyesületének pedagógusokból és könyvtárosokból álló plénuma vitatott meg. A kiegészítő és bevezető referátumot N. RÁCZ Aranka, az OKDT titkára és dr. ARATÓ Ferenc, az OPKM igazgatója tartotta.

Természetesnek tűnik, hogy — bár a vitaanyag az oktatás minden fokát szemügyre vette — az érdeklődés középpontjában a legnagyobb tömeget érintő általános iskola és ezzel kapcsolatban a gyermekkönyvtárak problémái állottak. VARGHA Balázs elsősorban a szorosán kötött tantervben jelölte meg az intenzív oktatás legnagyobb akadályát. Kísérletek azonban azt mutatják, hogy jó módszerekkel nagyszerű eredményeket lehet elérni, ezért minden más előtt ezek elterjesztésétől lehet várni az oktatás korszerűsítését. Ez a másfajta pedagógia behatolt a gyermekkönyvtári munkába, s a gyermekekkel való bensőséges foglalkozás példa lehet az iskolák számára is. VIRÁGOS Péterné hozzáfűzte, hogy fontos a jó módszerek kikísérletezése, de addig is jó lenne az eddigi jó tapasztalatokat — mert azért vannak ilyenek is — minél szélesebb körben ismertté tenni.

Több hozzászóló utalt a téziseknek arra a megállapítására, mennyire fontos a pedagógiával — s ezzel összefüggésben az iskolai könyvtárakkal — kapcsolatos szemlélet megváltoztatása, mert csak ettől várható a könyvtárak annyira szükséges fejlődése, ami bizonyíthatóan nem elsősorban anyagi kérdés.

A többség végeredményben egyetértett a tézisekben megfogalmazottakkal, melyeknek az az alapelve, hogy a különböző jellegű szolgáltatások különböző könyvtártípusokat igényelnek. Természetes tehát, hogy az iskolai könyvtár iskolacentrikus, s a gyermekkönyvtár se akarja helyettesíteni az iskolai könyvtárat, hanem főként a gyermekek egyéni igényeit igyekezzék kielégíteni (N. RÁCZ Aranka). Volt olyan vélemény, hogy ne a két könyvtártípus különbségeit, hanem egyező vonásait hangsúlyozzuk (VARGHA Balázs), valamint hogy a gyermekkönyvtáraknak a jövőben is feladatuk lesz az iskolai oktatás segítése (BIKÁCSI Lászlóné).

Az elnöklő dr. MÁTRAI László arra figyelmeztette a vita résztvevőit, ne hagyják figyelmen kívül a gyermekek „időbűzségét”, mert a gyermekek mai életmódja nem mindig teszi lehetővé az intenzív olvasást. Az iskolai munka jellege eltolódik a teljesít-

mények felé, és emiatt — az objektív célok érdekében — elhanyagoljuk a szubjektív tényezőket. Kevés a pszichológia az iskolai könyvtárak tevékenységében: nem beszélünk a nem-olvasó gyermekekről, arról a folyamatról, hogyan lesznek olvasóvá, milyen lélektani különbségek vannak egy osztályban az olvasók és nem-olvasók között stb. Megkezdődött pszichológusok alkalmazása az iskolákban, a könyvtárosoknak össze kellene fogniuk az iskolapszichológusokkal e kérdések felderítésében.

VIRÁGOS Péterné ezzel kapcsolatban megjegyezte, véleménye szerint a gyermekeknek van szabad idejük, csak rosszul használják fel. Hogy mit segíthet ezen a téren a jó pedagógus, arra GYŐRI György felszólalásából derült fény: arról számolt be, hogyan használja ki a könyvhöz való viszony megváltoztatására a napköziben adódó alkalmakat, ahol különböző játékos foglalkozásokkal viszi közelebb a könyvet a gyermekekhez. Hangsúlyozta, milyen fontos lenne, hogy a pedagógusképzésben olvasáspedagógiai, olvasásszociológiai kérdések is helyet kapjanak. A pedagógusok egyéniségének szerepét többben is kiemelték, de hozzátették, hogy figyelembe kellene venni a pedagógusok „időbűzséjét” is.

Majdnem minden hozzászóló fontosnak tartotta az iskolai és a közművelődési könyvtárak tevékenységének összehangolását, melyet — mint N. RÁCZ Aranka kifejtette — egységes rendező elv alapján kell megoldani; nem lehet külön fejleszteni vagy az egyiket, vagy a másikat. És végül mindenki sürgette mind az iskolai, mind a gyermekkönyvtárak eddiginél gyorsabb ütemű fejlesztését, az iskolai és gyermekkönyvtárosok képzésének megoldását, munkájuk erkölcsi és anyagi megbecsülését.

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete a vita megrendezésével annak feladatának tett eleget, hogy a készülő állami intézkedésekkel kapcsolatban elmondja véleményét, és ezzel befolyásolja azokat. Az élénk, helyenként szenvedélyes hangú tanácskozás igazolta azokat a véleményeket is, melyek szerint többször kellene sort keríteni a pedagógusok és könyvtárosok közös megbeszéléseire, hogy ily módon is előmozdíthassák a közös nevelési célok minél jobb megközelítését.

KISFALUDI SÁNDOR

Befejeződött a szlovákiai gyűjtemények ősnymtatványainak publikálása. A pozsonyi Egyetemi Könyvtár kézirat- és ősnymtatványtárának vezetője, dr. Imrich KOTVAN ez évben ünnepelte 60. születésnapját. Nem csak az ő számára, de a szélesebb szakörök részére is kedves ajándékként szolgált legújabb ősnymtatványkatalógusának megjelenése, amelynek ugyan a címlapján az 1967-es, az előszó végén pedig az 1964, ill. 1965-ös évszám áll. A megkéseve megjelent kötet ugyanis a szerzőnek a szlovákiai gyűjteményekben őrzött XV. századi nyomtatványokat ismertető katalógusainak sorát zárja le. Ezeket a *Magyar Könyvszemle* korábban már sorra ismertette: Pozsony, Egyetemi Könyvtár — Pozsony, Városi Könyvtár, — Pozsony, Liceumi Könyvtár (1958, 204–205. l.); Körmöcbánya — Pozsony, Matica Slovenska (1960, 91–92. l.); Pozsony, Káptalani Könyvtár — Késmárk — Pozsony, Egyetemi Könyvtár [2. kiadás] (1961, 120–121. l.); Turócszentmárton, Matica Slovenska (1964, 105. l.); Nyitra — Levéltárak, múzeumok és kisebb gyűjtemények (1965, 293–294. l.). A magyar olvasó számára csak egy kisebb kötet bemutatása maradt el eddig, amely az alsókubini könyvtár ősnymtatványait foglalja magában. Az alábbiakban tehát a most megjelent kiadványon kívül ez utóbbit is röviden ismertetjük.

Incunabula bibliothecae Čaplovičanae in Dolný Kubín — Inkunábuly Čaplovičovej knižnice v Dolnom Kubíne. (Bratislava 1960. 41 l., 4 tab.) Ennek az alsókubini gyűjteménynek megalapítója CSAPLOVICS Lőrinc (Lorenz ČAPLOVIČ 1778–1853) volt, aki mintegy 60 000 kötetes, igen értékes könyvtárát Árva vármegyére hagyta. Itt ma 23 kötetben

24 ősnymotatványt őriznek. KOTVAN ezeket ismertette a korábbi katalógusaiban kialakított módszer szerint.

Inkunabula quae Cassoviae, Jasoviae et in Capitulo Scepusiensi asservantur — *Inkunábuly v Košiciach, v Jasove a v Spišskej Kapitule*. (Košice 1967. 256 l.) A cím három kelet-szlovákiai helység gyűjteményeiben őrzött XV. századi nyomtatványok publikálását ígéri, de ennél többet nyújt. KOTVAN ugyanis ebbe a sorozatot lezáró kötetbe, hogy gyűjtése teljessé váljék, beépítette a legutóbbi időkben Szlovákiában másutt előkerült ősnymotatványokat is. Így a kassai Tudományos Könyvtár 36, a kassai Püspöki Könyvtár 71, a jászói volt Premontrei Könyvtár 133 és a szepeshelyi Káptalani Könyvtár 42 ősnymotatványán kívül Bártfa, Eperjes, Fülek, Nagyszombat és Pozsony nyolc gyűjteményéből 78 további XV. századi kiadvány példányát is ismertette. Ez utóbbiak közül a Matica Slovenska pozsonyi kirendeltségének 64 újabban előkerült ősnymotatványa emelkedik ki. KOTVAN új katalógusa így összesen 12 gyűjteményből 299 XV. századi kiadvány 360 példányát írja le.

Érdekes magyar vonatkozású nyomtatványokat találhatunk ezek között: így Mátyás király törvénykönyvének egy töredékét (RMK III. 17.), a magyarországi szentek legendáiból (RMK III. 61) két példányt is, LASKAI Osvát (RMK III. 39.) és TEMESVÁRI Pelbárt (RMK III. 41.) beszédgyűjteményeit, továbbá az esztergomi misekönyv két ismert kiadását (RMK III. 27. és 44.). Magyar könyvészeti szempontból kimagasló fontosságú a *Missale Strigoniense* 1480. évi, eddig példányból ismeretlen első kiadása, amely a Veronában készült *Missale Dominorum Ultramontanorum* (RMK III. 2.) ikernyomata. Ezt az érdekes ősnymotatványt Kotvan időközben már külön is ismertette (*Beiträge zur Inkunabelkunde*. Dritte Folge, Band 3. Berlin 1967, 189. l.).

A hazai kapcsolatokat tartalmazó nyomtatványoknál számban jóval több a volt tulajdonosok magyar vonatkozása, amelyet a proveniencia-mutató részletesen feltár, de amelynek ismertetésére éppen azok sokasága miatt itt most nem kerülhet sor.

E kötettel teljessé vált KOTVAN publikáció-sorozata a szlovákiai gyűjteményekben található ősnymotatványokról. Szeretnénk remélni, hogy tucatnyi katalógusából összeállítja majd egyetlen kötetbe ezek anyagát, ami által a feltárt adatok könnyebben áttekinthetővé válnának.

BORSA GEDEON

Új lengyel bibliológiai kiadvány jelent meg *Studia o Książce* (Tanulmányok a Könyvről) címmel. Lengyelországban már több mint tíz éve jelennek meg könyvészeti és könyvtárügyi témájú egyetemi tudományos publikációk. Az első ilyen jellegű kiadvány-sorozatot a Wrocław-i egyetem indította el 1955-ben *Bibliotekoznawstwo* (Könyvtártan) címmel. 1970-ig ennek a sorozatnak 6 kötete jelent meg. 1960–1969 között a Poznań-i Adam Mickiewicz Egyetem *Biblioteka* sorozatának 8 kötete, 1962–1968 között a Torun-i Mikolaj Kopernik Egyetem *Nauka o Książce* (Könyv-tudomány) c. sorozatának 5 kötete látott napvilágot. Nemrégiben a főiskolai és művelődésügyi minisztérium határozata folytán a fenti sorozatokat összevonták és helyettük *Studia o Książce* elnevezéssel „egyetemközi” kiadványt jelentettek meg.

Az új kiadvány a szó legtágabb értelmében vett könyv-tudományt — a könyvtermeléstől kezdve a könyvkereskedelmen és a könyvtárügyön keresztül egészen az olvasási problémáig — kívánja művelni. A *Studia* foglalkozik mind a régebbi korok, mind a jelenkor könyvkultúrájával. A *Studia*-ban közölt tanulmányok a szociológia módszereit fogják alkalmazni, ennek következtében a publikációk nemcsak a könyvtudomány, hanem más humán diszciplínák számára is értékes hozzájárulást nyújtanak. Az új ki-

advány különös figyelmet szentel a könyvtudomány elméleti problémáinak és ennek az irodalomtudománnyal és a tudománytörténettel való kapcsolatának. A bibliológiai problémák ilyen fejtétele által a *Studia* a bibliológia problematikájának integrációját kívánja elősegíteni, magát a problematikát szélesebb körben és következetesebben kívánja népszerűsíteni.

Ilyen kiadvány létrehozását Lengyelországban már régen szükségesnek tartották. Hiányzott az olyan folyóirat, mint a *Magyar Könyvszemle*, a szovjet *Khuza* vagy a román *Studii și Cercetări de Bibliologie*, amelyek tervszerűen és rendszeresen informálják a különböző tudományágak képviselőit és az érdeklődőket a könyv problémáiról, annak tudományos, kulturális és társadalmi funkciójáról.

A *Studia* a *Książce* évkönyvként fog megjelenni. Az első kötet 1970 végén kerül ki a nyomdából és többek között a következő értekezéseket fogja tartalmazni: Karol GŁOMBIEWSKI: *A könyvtudomány funkcionális koncepciója*, Krzysztof MIGOŃ: *Az ukrán könyvészet a két háború közti húszéves időszakban*, Anna ŻBIKOWSKA—MIGOŃ: *A lengyel felvilágosodás tudománytörténetének könyvészeti problémái*, Anna SITARSKA: *A nagy bibliográfiai kiadványok korszerű műhelye*. Önálló tudományos értekezések mellett a *Studia* közölni fog kritikai jellegű recenziókat is, elsősorban külföldi kiadványokról.

A *Studia* szerkesztősége örömmel üdvözlölné szerzői kollektívájában a magyar bibliológusokat a könyv-tudomány általános problémáit vagy a lengyel—magyar, bibliológiai kapcsolatokat tárgyaló értekezéseikkel. A *Studia* szerkesztősége Wrocław ul. Św. Jadwigi 3/4; főszerkesztő dr. Karol GŁOMBIEWSKI, szerkesztőségi titkár dr. Krzysztof MIGOŃ.

K. M.

„**Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii**”. Századunk egyéb jellemző sajátosságai mellett a nyelvi rövidítések korszaka. Körülbelül a századforduló idején indult meg Amerikában, nemsokára az észak- és nyugat-európai államokban, a Nagy Októberi Forradalom után pedig a Szovjetunióban, azután már gyors ütemben Európa egyéb országaiban, s végül már a többi földrészen is a racionalizáló, tömörítésre való törekvés, amely egy-egy nyelv régi, hagyományos, közhasználatú rövidítései mellett (mint: stb., pl., ifj., id., Kor., fill.) mind több és több, gyakorta használt fogalmat, nevet rövidített alakban vitt be a használatba (mint: MTI, MTA, ENSZ, Tüker, TV és hasonló). Különösen gombamódra szaporodtak az intézmények neveinek kezdőbetűiből összerakott rövidítések, az ún. szíglák vagy akronymák. A különböző-fajta szóróvidítések elburjánzása nemsokára szükségessé tette, hogy olyan jegyzékek (esetleg szótárak) jelenjenek meg, amelyek nagyszámú rövidítéseket betűrendbe állítva, azoknak feloldásait (esetleg más nyelvre való fordításait) tartalmazzák. Az ilyen rövidítésgyűjteményeknek eddig több típusa alakult ki:

1. a nemzetinek nevezhető rövidítésgyűjtemények, amelyek egy megadott nyelv rövidítéseit (vagy csak szígláit) tartalmazzák;

2. nemzetközi rövidítésgyűjtemények, amelyek több nyelv rövidítéseit ölelik fel. Ez utóbbiak ismét differenciálhatók: a) általános jellegű gyűjteményekre, b) szakmai jellegűekre (speciális orvosi, kémiai, bányászati stb.), c) periodikus kiadványok — főleg folyóiratok — címeinek rövidítéseit összegyűjtőkre.

Külföldön ezeknek a különböző fajtájú jegyzékeknek száma — különösen a második világháború óta — a dokumentáció rohamos térhódításával párhuzamosan ugrásszerűen nő: számuk jelenleg már mintegy százra becsülhető. Ez teljesen érthető, hiszen a könyvtári és dokumentációs munka — de bizonyos gyakorlati tevékenységek is — ma már nehezen képzelhető el olyan segédeszközök nélkül, amelyek a nemzetközi és nemzeti

hatóságok, intézmények, egyesületek, vállalkozások viharos ütemben szaporodó név-rövidítéseinek tömegében — legalább a teljes névformára való feloldás mértékéig — útbiztosítással szolgálnak.

Nálunk MORAVEK Endre vállalkozott arra az úttörő feladatra, hogy néhány munkatársa segítségével — elsősorban hazai használatra, de ugyanakkor nemzetközi színvonalon — összeállítsa azoknak a rövidítéseknek gyűjteményét, amelyek a könyvtári és dokumentációs munkának alapos végzését ilyen vonatkozásban szakembereink számára biztosíthatják és — a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának áldozatkész kiadásában — immár egy évtizede megkezdte a sokkötetes *Vocabularium abbreviaturarum bibliothecarii* c. mű közreadását. Ennek a vállalkozásnak — amelyet a külföldi szaksajtó érdeklődéssel és elismeréssel fogadott — eddig több mint féltucat kötete jelent meg; több további része sajtókész állapotban van; feldolgozási munkálatai a befejezéshez közelednek s így szinte az egésznek ismeretében lehetségessé vált, hogy azt hazai szakembereink részére részletesebben ismertessük.

A szóban levő mű célját — könyvtárosi segédkönyv akar lenni — nemcsak címe mutatja, hanem az is, hogy első két kötete a tulajdonképpeni könyvtári munka rövidítései szótárszerű gyűjteményét nyújtja: első kötete (*Abbreviaturae cyrillicae*. Cirillbetűs könyvészeti rövidítések válogatott jegyzéke. BODNÁRNÉ BERNÁTH Edit közreműködésével összeállította MORAVEK Endre és WEGER Imre. 1961. 138. p.) az orosz, bolgár, szerb és kisoroszban egyéb cirillbetűs nyelvek szorosabb értelemben vett könyvészeti szakkifejezéseinek rövidítéseit hozza egyetlen betűrendben, azok feloldásaival és magyar, továbbá — a külföldi használókra való tekintettel — német és angol fordításaikkal. Ez a gyűjtemény nemzetközi viszonylatban is hiánypótló volt, hiszen megjelenése idején csak a Library of Congress kiváló orosz rövidítés-gyűjteményei és a szovjet katalógizálási szabvány idevonatkozó anyaga volt ismeretes, és bár azóta a Library of Congress bő jogoszláv és bolgár összeállításai is megjelentek, egyesített cyrill rövidítés-gyűjtemény azóta sem látott napvilágot; nem csodálható tehát, hogy a magyar kiadvány hónapok alatt elfogyott s még ma is érkeznek külföldi megrendelések a kiadóhoz. Mindenképpen megokolt lenne tehát egy újabb kiadás kibocsátása; ez most már lényegesen bővebb, illetve szelektáltabb, tehát jóval tökéletesebb lehetne, mint az első volt.

Az anyaggyűjtés munkája hasonlíthatatlanul könnyebb, a fordításé viszont lényegesen nehezebb a második kötetnél, amely a latin betűs nyelvek (mintegy 20) tulajdonképpeni könyvészeti rövidítéseit fogja tartalmazni egyetlen betűrendben, a feloldások mellett magyar és orosz fordításokkal. Technikai okokból — értesülésünk szerint — ez a kötet fog legutoljára (előreláthatólag 1972 vagy 1973-ban) megjelenni, az első kötetnél 5–6-szorosan nagyobb terjedelemben.

Az egész műnek ez a két — ténylegesen szótár jellegű — kötet az alapja. A munka harmadik kötete (*Index acronymorum selectorum*) — amely maga is nyolc önálló részben jelent, illetve jelenik meg —, már nem szótári, hanem jegyzék jellegű és könyvtári-dokumentációs célzatú: általános érdekű sziglák gyűjteménye; mindegyik rész latin- és cirillbetűs anyagot tartalmaz, mintegy 25 nyelvből válogatva.

A harmadik kötet (az *Index*) első részének címe: „Instituta rerum publicarum. Instituta a compluribus gentibus mutuo consensu fundata”. A szerző munkatársai itt BODNÁRNÉ BERNÁTH Edit és TULOK Magda voltak. Ez a rész 1965-ben jelent meg 2 kötetben, mintegy 620 lapos terjedelemben. Számos ország hatóságainak, hivatalainak, egyéb állami szerveinek, továbbá államközi hivatalos (politikai, gazdasági, kulturális) szervezeteknek szigláit (mint NATO, Kominform, GATT, ERP stb. stb.) tartalmazza.

A harmadik kötet második részének címe (*Instituta scientifica*) önmagáért beszél: mindenfajta tudományos intézmények szigláit öleli fel, kivéve a tanítással is foglalkozókat: egyetemeket, főiskolákat, szakiskolákat, amelyeket a harmadik kötet harmadik része tartal-

maz. Ez a két rész 1962-ben, illetve 1963-ban jelent meg 278, illetőleg 377 lapon, az utóbbi ugyancsak BODNÁRNÉ közreműködésével. A 3/II. kötetnek két fontos *Appendice* is van: az első — tudtunkkal megint csak első ízben a szakirodalomban — a különböző nemzetek tudományos fokozatainak rövidítéseit gyűjti össze, a másik elsősorban az egyetemi, de egyéb jellegű ifjúsági egyesületek névrövidítéseit sorolja fel.

A 3. kötet 4. része az 1966-ban megjelent, 211 lapos *Religio*. E kötet munkatársai — mint a 3. kötet még hátralevő többi füzetéi is — BODNÁRNÉ és TULOK Magda voltak. Az anyag zömét itt a papi és egyéb egyházi rendek neveinek rövidítései teszik ki, melyek főleg a külföldi érdeklődők szempontjából fontosak.

Az irodalom, művészet és a sajtó területét öleli fel a 3. kötet nyomdakész 5. része. Ennek fontos kiegészítője lesz az a függelék, amely gyakran idézett, ismert sajtótermékek (főleg periodikák) címeinek több ezer szígláját tartalmazza. A füzet terjedelme körülbelül a 3. kötet 1. részéhez lesz hasonló.

A 3. kötet 6. része az *Instituta oeconomica* (1969. 566. l.), amely a gazdasági élet intézményei (csúcsszervek, bankok, nemzetközi jelentőségű üzemek, biztosító társaságok stb.) mellett a gazdasági érdekvédelmi szervek (pld. szakszervezetek) neveinek rövidítéseire terjed ki s így az egész mű egyik legfontosabb alkotórészének tekinthető. Hasznos függeléke ennek a füzetnek a különböző pénznemek rövidítéseinek listája.

Rokon tárgyú a 3. köt. 7. része, az 1966-ban kiadott, 355 lapos *Instituta communicationis*; amely a közlekedés és hírközlés anyagát (vasutak, hajózás, szállítás, rádió, sajtó-ügynökségek) öleli fel és függelékben hozza a földrajzi és népnevek rövidítéseinek jegyzékét.

A 3. kötet 8. (záró) része az *Instituta sanitatis publicae. Instituta caritatis. Societates varii generis* című, ugyancsak nyomás alatt levő füzet, amely kb. a 3. köt. 6. részével azonos terjedelemben fog megjelenni. Ez a közegészségügyi és szociális intézmények mellett az előző füzetek anyagába nem vágó közművelődési, társadalmi, továbbá a társadalmi jelentőséggel is bíró, valamint hatósági jellegű sportszervek rövidítéseit öleli fel.

Mint a *Vocabularium* szerkezetének és tartalmának ez a rövid felvázolása mutatja, annak anyaga az élet jóformán minden területére kiterjed, és így a könyvtári és dokumentációs munka egyik sokoldalú és hasznos segédeszköze nemcsak hazai, hanem világviszonylatban is. Aligha túlozunk, ha azt állítjuk, hogy a feldolgozott anyag gazdagságát illetően a hasonló kiadványokhoz viszonyítva az első helyen áll, még akkor is, ha leszámítjuk azokat a szükségszerűen előforduló átfedéseket, amelyeket a nagy terjedelemből adódó füzetes, tárgy szerinti megjelenési forma hoz magával. A minél nagyobb anyag nyújtására irányuló törekvésből adódik az a sajátság, hogy a 3. kötet, amely címében tiszta akronymagyűjteményt ígér, ezen túlmenőleg elég nagyszámú egyéb szórórovíditést is tartalmaz. Ez talán következtelenségnek is tekinthető, de az anyag zömének s így a kiadványnak össz-jellegét nem veszélyezteti, a használhatóságot pedig lényegesen megnöveli, tehát a címben ígértnél többet ad.

Az ilyen fajta kiadvány jóságát, használhatóságát és értékét a nyújtott anyag gazdagsága mellett a feldolgozás pontossága, lelkiismeretessége és megbízhatósága dönti el. Nos, a *Vocabularium*, ha nem is éri el a Bluvstejn-féle szovjet rövidítésgyűjtemények vagy a Library of Congress orosz rövidítésgyűjteményeinek szinte tökéletes színvonalát, de a többi rövidítésgyűjteményekkel bízást kiállja az összehasonlítást, különösen ha feladata egyedülállóságára gondolunk. A 25 nyelvű, rendkívül nehéz anyag feldolgozásában rejlik sok-sok buktató (diakritikus jelek pontos feltüntetése; testvényelvek megkülönböztetése; nagybetű-használat; helyesírásváltozások; sokszoros ki- és begépelések, hogy csak a legfontosabb és leggyakoribb hibaforrásokat említsük) nehézségeivel e rövidítésgyűjtemények legtöbbjének nem kellett megküzdeniök. A *Vocabularium* rendkívül sok nyelvre kiterjedő érdeklődése szinte egyedülálló: talán csak egy — nemrégiben

Nyugat-Németországban megjelent — gyűjtemény közelíti meg e tekintetben, amely viszont megbízhatóság, alaposág szempontjából elmarad a magyar vállalkozás mögött.

Ha ez utóbbi nem is mentes itt-ott a sajtóhibáktól és külső kiállításban — sokszorosítás! — bizony eléggé elmarad szerencsésebb vetélytársai mögött, mindent összevéve igen elismerésreméltóan képviseli hazánk szakirodalmát a mind népesebb és egyre tökéletesebb nemzetközi mezőnyben.

(-)

Sajtóbibliográfiai kiegészítés. *A magyar sajtó bibliográfiája a felszabadulástól 1954-ig* c. rendkívül értékes műből a 17 számot élt *Budai Polgár* c. hetilap bibliográfiai feldolgozása hiányzik. Ennek oka az lehet, hogy DEZSÉNYI Béla, FALVY Zoltán és FEJÉR Judit, a sajtóbibliográfia szerkesztői, kizárólag nemzeti könyvtárunk, az Országos Széchényi Könyvtár hírlaptárának anyagát dolgozták fel. A *Budai Polgár* teljes anyagát az Országgyűlési Könyvtárban találtam meg, míg az OSZK hírlaptárának gyűjteményében a *Budai Polgár* nem található. Ennek a sajnálatos ténynek oka az, hogy még a felszabadulás után is volt nyomda, amelyik a kötelesepéldány szolgáltatására vonatkozó rendeletet nem tartotta be. Az említett hetilap pontos adatainak feltárásával célozom tehát az, hogy a bibliográfiát kiegészítem. A hetilap adatai: *Budai Polgár*, a Független Kisgazda, Földmunkás és Polgári Párt budai körlevele. Megjelent: 1945. május 15-től 1945. szeptember 12-ig, hetenként egyszer. Szerkesztő bizottság: KELEMEN Lajos, PÁSZTOR Tamás, VAJDA Endre, KONYA Ferenc, BALOGH András. A szerkesztő bizottság a mai Moszkva-téren működött. A lapot a Magyar Állami Nyomda (Budapest, I. Kapisztrán-tér 1.) állította elő. A lap második száma 1945. május 20-án jelent meg. A pontos heti ciklust ettől kezdve betartották. A hetilapot PÁSZTOR Tamás programcikke szerint a budai polgárság napilapjává kívánták fejleszteni. Az, hogy erre nem került sor, véleményem szerint két okra vezethető vissza. Egyfelől a súlyos papírhány, amely miatt a Kisgazdapárt kontingensét a már meglévő orgánumai kimerítették, másfelől a budai polgárság külön lap nélkül is zömmel a Kisgazdapárthoz csatlakozott. A hetilap jellegét tekintve a lap a demokratikus élet kiépítésére szólította fel a budai lakosságot, elsősorban az ún. középosztályt. A középosztály új helyzetét elemezte. A reakció elleni harc és a múlt rendszer bűneinek hangsúlyozása is a lap fontos momentuma. 1945. június 17-ig a hetilap balszélső sarkában a „kézirát” szót találhatjuk. Ez a csekély példányszámot igazolja, 1945. június 24-től a lap híryanaga kibővül és Buda problémái mellett már az egész ország- és a világhelyzetről is jelennek meg cikkek. Szeptemberben, főleg az utolsó, szeptember 12. számban ismételt beszűkülést figyelhetünk meg. A lap a budai polgárság állítólagos nyugalma a pesti néptömegek forradalmiságával szembeállítja, és noha ekkor még nem képviseli nyíltan a reakció álláspontját, de már érzékelhető, hogy szerkesztői a Kisgazdapárt szélső jobboldalának képviselői.

BOROS PÁL

Egy selyem-hírlap ürügyén. Amikor annyit foglalkoztunk az újságpapír gyöngé minőségének kérdésével és a sajtómúzeum számára megőrzendő példányok restaurálásával — amikor szinte évenként olvasunk újabb és újabb modern technikai eljárásokkal készült kiadványokról: nem gyűrődő, szakadásmentes papírlapokról, mosható védőborítékokról, de mosható, műanyagból készült újságokról is, sőt vízben, fürdőzés közben olvasható, vízhatlan papírra nyomott, felfújható borítóval ellátott olvasmányokról stb. — fel kellett figyelniünk az OSZK tulajdonába került 90 évvel ezelőttről

való újságra: a *Győri Lapok* 1879. I. évfolyam 1. és egyben mutatványszámára, melyet ripsz-selyemanyagra nyomtattak.

Mérete teljesen megegyezik a papírra nyomtatott példányéval. A kétoldali nyomás, a szedés, a tükör stb. azonos, előállítója a győri Czéh Sándor kiadó-tulajdonos nyomdája.

Az OSZK nem régen vette meg ezt a példányt, bekötteti, majd múzeális raktárba helyezi.

Ismét felmerül a kérdés, hogyan lehetne a nyomdákat *ma* arra készíteni — amiről már többször esett szó —, hogy legalább a múzeális megőrzésre szánt példányokat maradandóbb anyagból állítanak elő. Szocialista nyomdaipar számára talán nem lenne elérhetetlen e szándék megvalósítása.

NAGYDIÓSI GÉZÁNÉ